

МБУК «Моркинская ЦБС»
Шалинская сельская модельная библиотека

«Илыш корныжо
да пашаже».

Тимофей Евсеевич
Евсевьевлан(Евсеев) 130-ий.
(1887-1937)

Биографий.

Тимофей Евсеевич Евсеев – 1 февраль 1887 ийыште Чарла уездысе Морко волость, Азъялыште йорло кресаньык ешеш шочын кушкын. Йоча годсо илышыже нелын эртен. Аван йöратымаш шўлышыжым пален огыл: пеш изинек тулыкеш кодын. Талукаш йоча ачажын да коважын кидеш кодын. Икманаш. тудым коваже ончен куштен. Йöратыме уныкажым вияш корныш лукташ манын, кертмыж семын ушым пуаш тыршен. Тыге, ава деч посна кодшо йоча сай воспитанийым налын.

1896 ийыште Азъял церковно-приходской школыш кошташ тўнгалын. Моло йоча деч тудо ойыртемалт шоген, пеш тыршен тунемын да 1900 ийыште школым сайын пытарен. Кок ий эртымек – Арын двухклассный школ (1902-1904), а вара у паша туныктышо.

Т.Е.Евсевьевын сурт олмыжо.

Т.Е.Евсевьев(Евсеев) – ТУНЫКТЫШО.

Түрлө ял, түрлө марий школ- тыге рвезе енын туныктымо пашаже тўналын. Тудлан школ паша келшен, вет кеч-куштат эре йоча воктен. Самырык туныктышылан уым кычалаш, ончыкылык нерген шонаш кўлын. Тудо йоча годсекак калык творчеством сайын пален, садлан варажым эркын-эркын түрлым возгалаш, йомакым да поснак калык мутым погаш, чумыраш тўналын. 1906 ийыште самырык туныктышо Финляндий гыч толшо йылмызе Ёрйё Вихманн да тудын ватыже Юлия Вихманн дене палыме лийын.

Т.Е.Евсевьев – этнограф.

Вихманнмыт марий кундемыште талук наре научный экспедицийыште лийыныт да калык творчество дене материалым поген коштыныт. Т.Е.Евсевьев финн ученый-влаклан полшаш тўналын. Калык йылме да этнографий дене материалым погаш Вихманн самырык туныктышын кумылжым ылыжтен да сай пашалан таратен. 1907 ийыште Озан олаште Т.Евсевьев кумдан палыме финн этнограф У. Т.Сирелиус дене палыме лиеш. Сирелиусат самырык туныктышылан шкенжын шочмо верыштыже, Морко кундемыште, этнографий дене материалым погаш темлен коден. Тиддеч вара Т.Евсевьев марий калыкын илыш-йўлажым, фольклоржым шымлаш да тўрлө материалым погаш кыртменак пижеш.

Т.Е.Евсевьевын пашаже Финляндийыште.

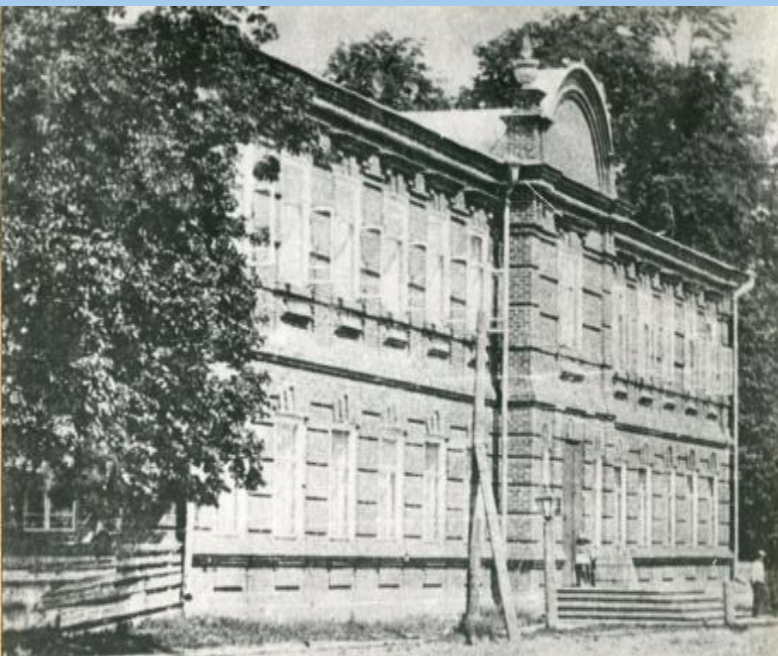
1907 ий гыч 1929 ий марте Т.Е.Евсевьев Финн-угор Ушемыш да Финляндийыш корреспонденций-влакым марий калыкын вургемже, илыш-йўлаже, сурт кокласе паша, посна обычайже нерген колтен шоген. А 1909 ий гыч материал дене пырля ятыр фотосүрет лийын. 1908 ийыште Евсевьевым Финляндийыш ўжит, этнографий материалым погымо йўн дене палдараш манын. Тушто этнологий да этнографий дене кўчык курсым тунем лектын.

1927 ийыште Т.Е.Евсевьев Финляндийыш кокымшо гана миен коштын. Тунам тудо шке кундемыште пагалыме этнограф да марий калык музейын вуйлатышыже лийын.

Т.Е.Евсевьев(Евсеев)- Музей вуйлатыше.

1924 ийыште Т.Евсевьев областной музейын вуйлаташ тўнгалеш. Тудын деч ончычат музейым почашлан икмынjar паша ышталтын улмаш. Но калыклан сай музей кўлын. Кўчык жапыште у экспонат-влак , посна илыш-йўлам, марий пўртўсым ончыктышо макет, тўрлў ўзгар, арвер-влак погалтыныт. Калык коклаш лектын кошташ кўлын, посна районлаш экспедицийым ыштылыныт. Тиде пашаште Т. Евсевьевлан марий интеллигенций эре полшен шоген. Теве В.М. Васильев дене коктын эрвел марий коклаш миен коштыныт, а Г.Г.Кармазин дене пырля Звенигово район воктене материалым поген толыныт. Тунам паша шуко лийын.

Т.Е.Евсевьев марий калык нерген пеш кугу фольклорный да этнографический материаллам поген. Ужмыжым, колмыжым Финно-угорский обществын инструкцийже почеш кугу тетрадьлаш радамын возгален. 1920-1930 ийлаште газет да журналлаште статьяже-влак лектыт.

Совет власть жапыште Т.Е.Евсевьев марий калыкын фольклоржым – йомакым, преданийым, легендым, мурым, туштым, калык мутым эреак поген, этнографий денат посна альбом-влакым чумырен улмаш.

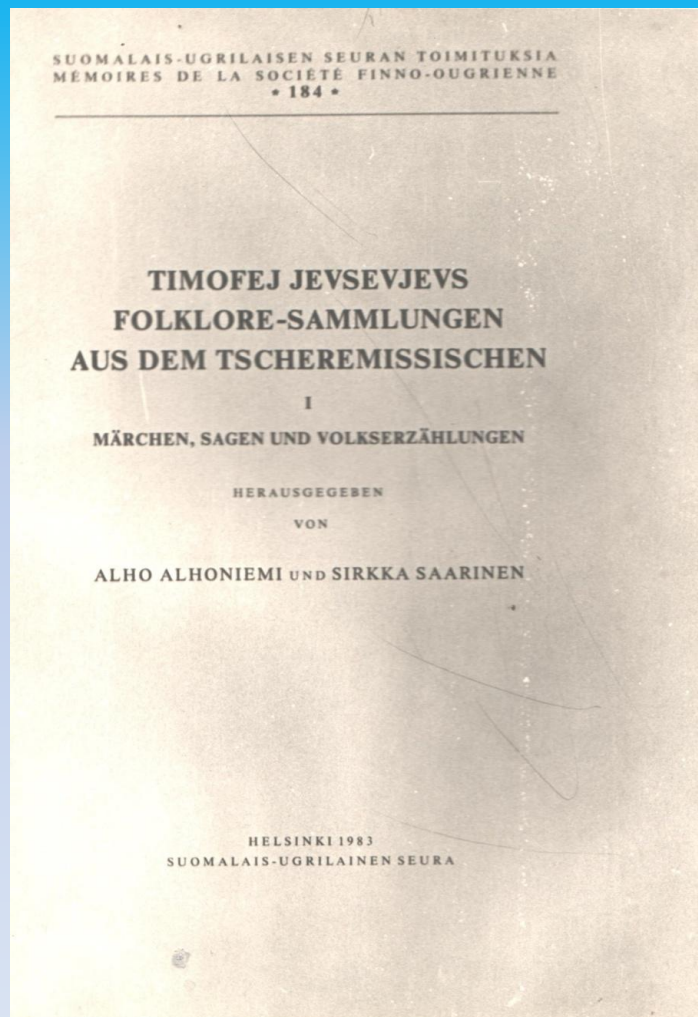
1932-1933 ийлаште Горький олаште историко-революционный музейыште, вара Мароблоношто да Морко районышто газет редакцийыште пашам ыштен. 1936 ий гыч уэш музейыш кусна да шкенжын ончыч погымо пашажым радамыш пурташ, у жаплан келшышын иктешлен, савыктен лукташ шонен, ямдылен пыштен. Но, чаманен каласаш логалеш, тудын творческий илышыже лугыч лийын.

1937 ийыште 10 ноябрьыште тудым
калык тушман манын титаклен
пуштыныт .

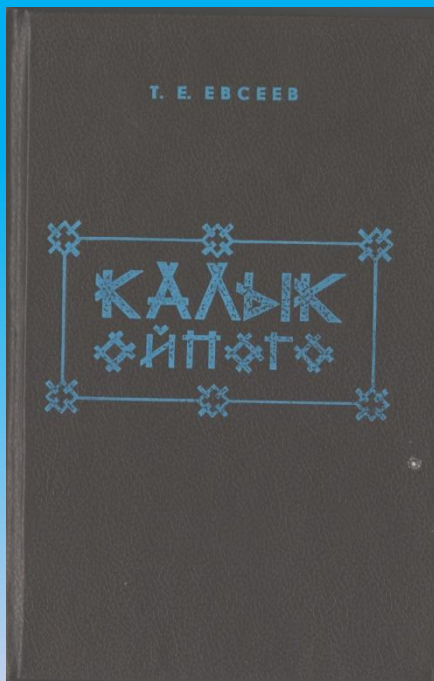

Арам титаклыме енын поро лүмжым
1956 ийыште пörтылтымö

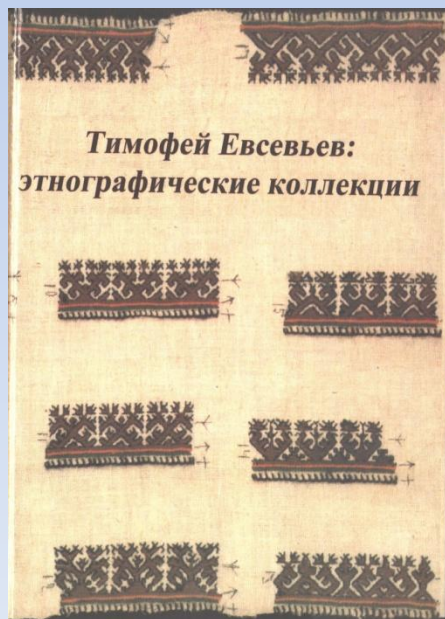
Финн йылме дене лекше книгаже.

1983 ийыште Финно-угорский обществоын 184 №-ан кугу мемуарже лектын, тудо тыге маналтеш: «Тимофей Евсевьевын погымо марий материалже. Йомак-влак, преданий да сказаний». Тудым профессор Алхо Алхониemi ден Сиркка Сааринен савыктен луктыныт. Книгаш чылаже 16 легенда ден 32 йомак пурталтын.

- Калык ойпого: тошто годсо марий ойлымаш, йомак, ончык лийшаш пале, омо кусарыме, туныктен каласыме, воштылтыш, тушто, кумалтыш мут да шудедыме ю-влак. – Йошкар-Ола: Марий книга савыктыш, 1994-208с.

- Тимофей Евсеев : этнографические коллекции. – Йошкар-Ола: Марийское книжное издательство, 2002. – 148с.

Марий Эл Республикысе кугыжаныш музей Т.Е.Евсевьевын лӱмжым нумалеш.

**Ончымылан кугу
тау!**